

LA VEU DE LA HISTÒRIA

LA FONOTECA HISTÒRICA DE JAUME FONT

per Joan-Albert Palau

Verdaguer és la joia de la seva col·lecció, gràcies a un enregistrament de Mossèn Cinto fet a l'església de Santa Anna, de Barcelona, l'any 1897 amb un aparell provinent dels Estats Units. Però és l'esperit de Salvador Espriu, resumit en el vers «Hem viscut per salvar-vos els mots», el que realment anima Jaume Font i Mari-Martí a preservar per a l'esdevenir dels veus dels catalans il·lustres. D'ençà de 1965, aquest deixeble en l'escolisme de Batista i Roca ha aplegat a la seva fonoteca del carrer de Ca l'Alegre de Dalt barceloní la paraula parlada de més de 10.000 ciutadans que, segons els seus criteris, demostren «una catalanitat inquestionable».

Des del passat mes de març, l'arxiu de Jaume Font resta definitivament projectat al futur. Amb la constitució de la fundació que porta el seu nom, l'enorme fons documental —de veus principalment, però també literari i fílmic— podrà ser consultat públicament per tothom que estigui interessat a conèixer «l'autèntica història del país» contada, en molts de casos, pels seus mateixos protagonistes. La creació de la Fundació Jaume Font assegura, a més, la continuïtat de la fonoteca més enllà de la vida del seu artífex, que a setanta-sis anys continua enregistrant amb una dedicació absoluta testimoniatges personals i actes públics i furgant arreu a la recerca de nous documents. La seva darrera troballa, aconseguida tot just fa unes setmanes amb la col·laboració de la família del doctor Tresànceh, li ha permès d'obtenir amb filmació i nou cintes d'àudio on es recullen les edicions dels anys seixanta del Concurs de Poesia de Cantanigrós. En aquests documents hi ha enregistrades les veus de poetes com Foix o Pomar i fins i tot un concert de Raimon.

Trenta anys de dedicació

Jaume Font, un antic comerciant del sector de la fusta, explica que va decidir-se a enregistrar les paraules de la gent «per deixar-ne constància i facilitar-ne la divulgació posterior». Així, tot carretejant els 25 quilos que pesava un magnetòfon Grundig TK-14 —de vegades, havia de tornar caminant de matí nadada des del Paral·lel fins a Gràcia, perquè no trobava taxis—, fa trenta anys que va començar a assistir a conferències i taules rodones la difusió de les quals es limitava a les dues o tres dese-

nes d'assistents. Gràcies a la seva constància, avui és possible de sentir allò que deien i opinaven els homes i les dones importants del país. Un fet casual, el mateix 1965, li va permetre obtenir una entrevista amb Caterina Albert, «Victor Català», en què explicava la seva vida; així s'engegà la seva col·lecció d'autobiografies, que ara agafa més de 250 personatges de la política, la cultura i la societat catalanes.

La seva dèria per arregar la veu —la motivació última de la seva fonoteca és donar un servei al país— el va dur a iniciar una tasca de recerca. Arribat un moment, a mitjan anys setanta, Font no en té prou d'acumular entrevistes i biografies obtingudes pel procediment del treball personal i es llança a la captura de documents sonors guardats a d'altres fonoteques del país i del món. Fins i tot en indrets tan insospitats com entitats culturals, institucions oficials, particulars o associacions insòlites com la d'ex-alumnes de l'escola Baldri Reixac o l'Assemblea Internacional d'Estudiosos. Ara disposa d'un catàleg on hi ha indexat el centenar llarg de fonoteques catalanes. A més, la feina d'escorcoll l'ha fornit de documents tan valuosos com la veu de Margarida Xirgu, l'únic enregistrament que existeix de la popular actriu i que prové de Montevideo (Uruguai), on el 1931 es van celebrar uns Jocs Florals que ella va presidir, i el seu discurs inaugural dels quals és l'origen de les paraules ara guardades en una cinta de cassat.

El volum de documents aplegats converteix la Fundació en un punt de referència obligada per als historiadors. I això per un doble motiu. En primer lloc, pel valor intrínsec de la veu com a objecte. Després, pels continguts que trameten aquestes paraules, alhora document i obra. El poeta J.V. Foix, per exemple, en el missatge pòstum que enregistra els autobiografiats per a ser difós després de la seva mort, recomana als joves escriptors que «llegeixin els clàssics, i molt especialment Ramon Llull». Jaume Font explica que aquestes addendes a les cintes on els personatges contenen la seva vida «són un testimoniatge cívica a la societat». El procediment és sempre el mateix: l'entrevistador demana a l'entrevistat que enregistrés unes paraules per a ser divulgades després de la seva mort, i que les adreçés essencialment als ciutadans del país. Font admet que, tot i ser un mínim de casos, té personalitats que de-

manen als futurs catalans, si cal, l'ús de la violència per a assolir les llibertats nacionals.

Una obra monumental

Actualment, la fonoteca acull 18.689 parlaments, alguns dels quals fragmentats. Aquest nombre d'entrades correspon a persones, per bé que n'hi ha que repeteixen entrada. El cas més exemplar és el de Jordi Pujol, del qual Font té dos-cents enregistraments. Però, segons ell mateix, el nombre de persones diferents la veu de les quals es guarda a la fonoteca podria ser d'un 70 per cent d'aquests més de 18.000 enregistraments sonors. Al marge dels 250 autobiografiats, entre els quals no hi ha per raons de criteri o d'edat ni Tardadellas ni Pujol ni Maragall, la fonoteca disposa de 600 biografies sonores elaborades per Font a partir de talls de veu dels protagonistes i de recensions històriques que ell mateix ha preparat.

Per acumular una tal quantitat de materials, Font ha recollert, a més del seu treball personal, a col·laboradors i corresponals. Aquests, moltes vegades els mateixos entrevistats o autobiografiats, li han fet avinent l'existència d'altres enregistraments a qualsevol racó del món, els hi han portat personalment o li han procurat de l'estranger els aparells enregistradors o reproductors que ha adquirit amb el temps. Del vell i pesant Grundig TK-14, Font ha arribat avui dia al magnetòfon portàtil Sony TCS-430, l'equip global del qual pesa poc més de 300 grams i cap a la butxaca. Les diferències són essencials: a més de guanyar en qualitat, ha passat d'haver d'instal·lar un microfon amb cable i amb una «carrofa» a l'extrem a col·locar un micro petit que duu un transmissor de ràdio, amb la qual cosa pot instal·lar-se còmodament en una altra sala i evitar l'ostentació i els riscos d'ensopagar amb el fil que li havia en temps passats. Val a dir que l'inventari de la Fundació recull més de cent aparells, entre els quals comptem nou magnetòfons, quatre vídeos, un ordinador i una fotocopiadora. Al pis que ocupa la fonoteca hi ha una cabina d'enregistrament i de producció semblant a la de qualsevol emissora de ràdio.

El volum d'obres de la Fundació —cinc-cents llibres, trenta pel·lícules, cinc-cents vídeos, dos mil cinc-cents cassettes i cintes magnetòfòniques i més de vint-i-set mil documents gràfics o

escrits— ha comportat una feixuga tasca de catalogació i indexació. Font ha comptat, de manera regular durant els darrers deu anys, amb l'ajut institucional de la Generalitat en forma de subvencions, encàrrecs o beques per als seus col·laboradors. Això li ha permès de posar ordre entre el caos que suposaria tanta informació en forma de base de dades on es referencien, arxivades en 57 àmbits, les 37.017 entrades (documents) que constitueixen el fons de la Fundació. Aquesta indexació resulta essencial per a fer-hi consultes: basta el nom d'un personatge per a conèixer, per mitjà de l'ordinador, les existències i el lloc dels materials relacionats. Font denuncia que no ocorre el mateix a altres instàncies. L'abril de 1989 va presentar a Lluís Prenafeta, aleshores secretari de la Presidència de la Generalitat, la petició d'organitzar l'arxiu dels enregistraments de tots els departaments de la institució, fins aleshores dispers. La petició va ser atesa, però la catalogació dels documents sonors existents a Catalunya resulta encara mínima, especialment pel que fa als més antics. Font assegura que «al Museu Municipal de Música de Barcelona hi ha milers de cilindres de cera sense re-

tolars». Aquests objectes contenen enregistraments de principis de segle —la veu de Verduguer prové d'un cilindre de cera— i Font considera que personatges d'aquell temps hi tenen guardades les seves paraules. Caldria, però, disposar de la màquina per a escoltar-los i identificar les veus enregistrades.

De fet, l'enregistrament de la veu humana és un acte que es fa des de fa més d'un segle. «Llavors posaven un cilindre verge de cera en un tambor que anava girant. Una agulla connectada a un diafragma i aquest a una trompeta permetia gravar i reproduir la gravació», explica Font. De fet, és el mateix sistema, per bé que amb elements diferents, emprat per a enregistrar i escolta els discs de vinil. «El personatge entraven a la trompeta —continua descrivint Font— que produïa unes vibracions al diafragma, i aquest les traslladava a l'agulla, que deixava un traç al cilindre.» En realitat, la translació literal del verb gravar. Des d'aleshores, els productes on s'han emmagatzemat veus i músiques han evolucionat: dels cilindres de cera es va passar als de baquelita, més petits i durables. Successivament, el fil magnètic, el disc de pedra, la cinta magnetofònica, el disc flexible de vinil,

la casset, el disc compacte, el CD-Rom, el minidisc i els interactius han esdevingut els diferents suports físics dels enregistraments de la paraula.

Però en la seva lluita incansable per a preservar la veu dels catalans il·lustres —la veu de la història—, Jaume Font troba a faltar la disponibilitat d'una màquina de lectura làser que permetés digitalitzar i recompondre sense interferències els sons d'aquells vells cilindres de cera que, amb el temps i la incúria, han restat civellats i difícils d'escoltar pels continuats sorolls de fons que produeix l'agulla en passar pels solcs esquerdat. La màquina ja existeix, però falten dos milions de pessetes per a comprar-ne una. Mentre busca aquests diners, Jaume Font no s'oblida cap any de rebobinar totes i cadascuna de les cintes que té a la fonoteca a fi i efecte que les paraules arxivades siguin audibles —i intel·ligibles— per als catalans del futur. Font no vol descansar en la seva tasca de llegar veus a l'esdevenidor: Macià, Companys, Riba, Carner, Foix, Sagarra, Miró, Bartraquer, Pujols, Pla, Xirgu, Verduguer, i milers de ciutadans més romanen vius per a qui els vulgui sentir. Encara.

VIDES I MEMÒRIES

JOAN TRIADÚ, L'IMPULS OBSTINAT

Agustí Pons

Vides i Memòries, 9

Agustí Pons construeix, en aquest llibre, la biografia d'un personatge clau de la resistència contra el franquisme i de la recuperació cultural de Catalunya. La vida de Joan Triadú ens és explicada en les seves múltiples vessants de pedagog, impulsor de les classes de català i crític literari. Però el llibre és també, i de retruc, un excel·lent fresc sobre la Catalunya de la postguerra.

EDITORIAL PÒRTIC

Distribueix: L'Arc de Berà, Centre Difusor d'Edicions Catalanes
Llibr. 18-4 08005 Barcelona - Tel. 221 21 00

